

viszont – teljesen feleslegesen – néhány fiktív név, regénycím (ráadásul: 'Effie Briest' 'Effi Brief'-ként), a névvariánsok egységesítése pedig zavaró módon elmaradt.

NÉMETH S. KATALIN

**Boros István: A Váci Egyházmegyei Könyvtár ősnymtatványai. – Catalogus incunabulorum, quae in Bibliotheca Diocesis Vaciensis asservantur.** Vác, 2010. Váci Egyházmegye, 102 l. + 1 pótlap

Minden újra kézbe vett kulturális emlékünkhöz leírása, minden megjelent katalógus közelebb visz bennünket múltunk, művelődéstörténetünk megismeréséhez. Természetes dolog az is, ha minden egyes adat különböző adatbázisok részét is képezi. A váci ősnymtatványok leírása például az új országos ősnymtatvány-nyilvántartását (<http://mek.oszk.hu/06100/06119/pdf/index.html>), a Muzeális Könyvtári Dokumentumok Nyilvántartását (<http://www.eruditio.hu/lectio/mkdn>), és a nemzetköziét is (<http://www.bl.uk/catalogues/istc/>; <http://www.gesamtkatalogder.wiegendrucke.de/>). A szerzőknek, a kiadóknak gondolniuk is kell arra, hogy nem elég a saját gyűjtemény példás katalógusának közkinccsé tétele, az adatbázisoknak is be kell ezeket jelenteni. A tulajdonosnak pedig arra kell figyelnie, hogy nem mellelesleg törvény kötelezi a tulajdonában lévő minden egyes, 1851 előtt megjelent nyomtatvány és kézirat leírására, illetve annak nyilvánosságra hozatalára az említett közös nyilvántartás részeként.

A Váci Egyházmegyei Könyvtár 21 ősnymtatványt őriz. A mostani számbavétel első eredménye az, hogy az 1970-ben megjelent inkunabulum-nyilvántartáshoz (SAJÓ-SOLTÉSZ, CIH) képest öttel többnek a leírását vehettük most kézbe. Számunkra, magyarok számára fontos, hogy a 21 kiadás közül négy hazai unikumnak számít. Nemzetközileg is ritkaságként számon tartott példány azonban (amellett, hogy minden 15. századi kiadvány ritkaság) nincsen közzétűtve.

Maga a mostani katalógus is kiadástörténeti ritkaságnak számít. A könyvtáros bosszantására, és persze öröme az élet ugyanis felülírta a könyvben megjelent állításokat. A könyvbe-mutatót követően előkerült ugyanis az az 1492-es kiadású Petrarca-kötet (CIH 2590), amelyet az előszóban még eltűntnek nyilvánított a szerző. Így a mutatókat kézzel érdemes mindenkinek ki-egészítenie, hiszen a könyv leírását minden katalóguspéldányban, pótlapon megtaláljuk.

A kis gyűjtemény katalógusának kiadását leginkább a provenienciaadatok teljes közlése teszi érdekessé. Nem csupán ez, hiszen az egyes kötetek leírása teljes, vagyis a könyvkötések leírása is szakszerű, Rozsondai Marianne ellenőrizte, és a legtöbb korabeli kötésről fotó is található a könyvben. Egyedül a vízjelek azonosítása és fotói nem jelentek meg, ám az előszó tanúsága szerint azért azok is elkészültek.

Az előszó, amely magyar és angol nyelven olvasható, bemutatja a Váci Egyházmegyei Könyvtár történetét, és az egyes ősnymtatványok a gyűjteménybe jutásának a történetét is, már ahol ez lehetséges. Az egyik legérdekesebb csoport (négy incunabulum) Rákóczi-falváról került Vácra, vélhetően az 1960-as években. Nem gyakori eset, hogy egy 1906-ban alapított plébánia gyűjteményét ősnymtatványok gazdagítják. Ez a tény akkor is elgondolkodtató, ha nincsen információ arról, hogy miként kerültek a Tisza menti faluba. A helytörténész kutatók talán egyszer a kötetekben említett könyvkereskedők levéltárában (már amelyek hozzáférhetőek) utánanéznének annak, hogy ki vásárolta ezeket a darabokat. Rozsondai Marianne szerint felvethető, hogy Viggázó Ferenc (1874–1928) valamilyen kapcsolatba hozható a kérdéssel, mert a kötetekben rá jellemző bejegyzések is vannak.

A katalógus 8. tétele egy meglehetősen sok példányban ismert ősnymtatvány: Biblia, Nicolaus de Lyra magyarázataival (Nürnberg, 1487; GW 4289). Az egyetlen nyomtatott ex libris azonban ebben található. A váci szeminárium tanáré, Lafftsák Jánosé, aki élete végén, 1801-ben készítette. A korból viszonylag kevés nyomtatott ex librist ismerünk magyarországi tulajdonostól, és a tény, hogy egy szemináriumi dog-

matikatanár is pénzt áldozott egy szép nyomtatott tulajdonjegy készítésére, azt bizonyítja, hogy a bibliofília történetében eddig számon nem tartott társadalmi rétegre is figyelhetünk.

A most megismert kis gyűjtemény minden egyes darabja arra utal, hogy a török kiűzése után újjászülető váci egyházmegye papjai megőrizték az eleiktől maradt régi könyveket; amint láttuk, egyesek már bibliofil értéket is tulajdonítottak nekik. Annak ellenére, hogy az egyházmegye élén álló Christoph Migazzi eladta a gyűjteményét (és nem kevés ősnymotatványt is) Batthyány Ignác gyulafehérvári püspöknek, a kisebb adományok figyelemreméltó régiségegyütttest hoztak létre.

A katalógus egyes tételeinek leírása korszerű, a kötet mutatói a nemzetközi elvárásoknak megfelelőek. A bevezető tömör, szakszerű. Csak sajnálni lehet, hogy egy kiadói szerkesztő nem olvasta el figyelmesen: így sok szóismétlés maradt a szövegben, és olyan apró hibák, mint hogy az említett Batthyány az említett adásvétel idején még nem lehetett érsek, a nem magyar Migazzi nevét pedig ma már nem szokás 'Kristóf'-nak írni.

Sajnos a kéziratok bejegyzések olvasatait nem ellenőrizték figyelmesen. A mellékelt képanyaggal összevetve bizony nem akad teljesen hibátlan szöveg. Apró betűhibák mellett értelemzavaró félreolvasások is előfordulnak. A 6. tétel bejegyzéseiben szereplő „Com(en)tar 40 R” egész biztosan „Constat 40 FI”, de akad olyan is, amely félrevezető egyes ősnymotatványok kiadási adatait tekintve. A 10. tételnél találkozunk egy 1496. évi nürnbergi, Anton Koberger műhelyében megjelent Boethiusra utaló bejegyzéssel. Ha igaz lenne, egy feltehetően ismeretlen kiadásra utalt volna a jegyzet készítője. A helyes olvasat azonban 1486, ami létező kiadás: GW 4537. De a bejegyzések olvasatának közlésében is következetlenséget látunk. Az 5. tételnél csak utal a szerző arra, hogy a könyv tartalmára vonatkozó jegyzetek találhatóak egyes helyeken, míg a 10. tétel esetében megkísérli a bejegyzés szövegét is közölni, nagyon sok hibával. Akkor, amikor a tulajdonos bejelenti az országos nyilvántartásba az új leírásokat, fontos lenne egy helyszíni alapos ellenőrzés.

Az említett hibák ellenére is fontos katalógust tartunk persze a kezünkben. Bízunk abban, hogy valamennyi egyházmegyei, illetve szerzetesrendi gyűjtemény gondot visel arra, hogy modern régikönyv-katalógusai készüljenek, és az egyes gyűjteményi részek leírása kötetben is megjelenik majd.

MONOK ISTVÁN

**Dörnyei Sándor: Régi magyar orvosdoktori értekezések. Harmadik kötet. Bécs: Egyetem és Josephinum 1729–1848.** Zebegény, 2010. Borda Antikvárium, 322 l.

1769-ig hazánkban – a pécsi, óbudai, pozsonyi és egri kísérletek ellenére – nem létezett hivatalos orvosképzés, így a magyarországi és erdélyi orvosjelölteknek külföldön kellett diplomát szerezniük. A medikusok peregrinációjának fő iránya, különösen a 18. század közepétől, Van Swieten oktatási reformjaitól kezdve egyre inkább Bécs lett (a magyarok által 1848-ig írt orvosdoktori disszertációk közel fele bécsi születésű). Ennek a már Fraknói Vilmos és Schraud Károly óta kutatott, legutóbb pedig Szögi László által kiválóan feltárt bécsi peregrinációnak a legkézzelfoghatóbb hozadékát kétségtávolú a disszertációk jelentik. Minthogy Dörnyei Sándor orvosidisszertáció-bibliográfiájának két korábbi – jelen folyóirat hasábjain (2002. 3. 345–346) már ismertetett – kötetében az 1772–1848 között született nagyszombati, budai és pesti orvosi értekezések adatait közölte, kézenfekvőnek látszott, hogy sorozatát a leggazdagabb bécsi anyag feldolgozásával folytassa.

A bécsi disszertációk feldolgozását az anyag terjedelme mellett az is indokolta, hogy Bécs kiemelkedő szerepe a magyar orvosképzésben a nagyszombati (1769), illetve a jogutód budai (1777), majd pesti (1784) orvosi kar megalapítása után sem szűnt meg. Az 1876-os oktatási reformig a hazánkban működő orvosok többsége, sőt később is még jelentős része Bécsben, vagy Bécsben is tanult. Emellett az 1785-ben létesült katonaeorvosi (pontosabban katonasebész) akadémián, a Josephinumon szintén számos